

Haridus inimestele, kes tahavad õppida

Rääkides haridusest Eestis ei küsi me – kas?, vaid – kuidas? Meie ühiskond tahab õppida. Õppida tahavad nii koolieas kui ka vanemad inimesed.

Täna otsime vastust küsimusele – kas meie haridussüsteem, õppeasutuste töö, hariduskorraldus, riigi poolt hariduse saamiseks loodud tingimused vastavad õppida soovi ja ühiskonna ootustele või mitte?

Vastus on eitav.

Meie haridusasutustest saadav haridus on madalama kvaliteediga kui seda vajavad tänased töötajad, kes soovivad kaasaegses maailmas läbi lütia. Õppijatel on vähe võimalusi hariduse kvaliteeti mõjutada. Heade ja halbade õpetajate vaheline koormuse ja töötasu jaotus ei ole õiglane. Õppeasutuste materiaalne olukord on kaugel maas aja nõuetest. Hariduse rahastamise süsteem on kohmakas ja vähetõhus, keskendudes haridusasutuste ülalpidamisele. Levimas on kaootiline õppemaksu võtmise kord, millel on vähe ühist hariduse tõhusama majandamise eesmärgiga ja mis tekitab nii sotsiaalseid kui korralduslikke pingeid.

Haridussüsteemis vohab silmakirjalikkus. Räägitakse tasuta haridusest, mis tagaks justkui kõigile võrdse juurdepääsu haridusele; tegelikult on ebavõrdsus suur. On eliitkoolid, mis saavad maksu-

maksja käest rohkem raha kui teised, seaduse järgi samas staatuses koolid, ja mis valivad õpilasi, korraldades katseid isegi põhikooli pääsemiseks. Mis ettekujutuse saavad nende koolide õpilased sotsiaalsest õiglusest? Ma olen koolide eristamise kindel pooldaja, aga eliitkoolid ei tohi tekkida maksumaksja raha eest ja teiste koolide arvelt. Täna Eestis võib Einstein jääda hea hariduseta, kui tal pole piisavalt tutvusi või ta ei ela õiges asulas. Ei saa olla nii, et haritlaskond kasvab ainult Tallinnas ja Tartus.

Reformierakond on põhjalikult analüüsinud presidendi akadeemilise nõukogu dokumenti "Õppiv Eesti" ja haridusministeeriumis valmivat haridusstrateegia töövrianti. Need dokumendid on liiga lohisevad, üksikasjadesse uppuvad. Nad ei sisalda olulisi valikuid ja libisevad üle ebameeldivatest teemadest.

Võtame ühe kõige olulisema ettepaneku – suurendada hariduskulude osa sisemajanduse koguproduktis seniselt 5,3 protsendilt 7,3-ni. Kuidas? Kas vähendada eelarves teisi kulutusi, näiteks korrakaitset? Või suurendada makse? Või lisada eelarvelistele kulutustele

SIIM KALLAS
Reformierakonna esimees

õppemaks? Kes ja kuidas hakkab seda maksma?

Kui õppijale, lapsevanemale või maksumaksjale öeldakse, et ühiskond on otsustanud õppimise eest rohkem raha küsida, siis tahab ta teada – mille eest? Kas haridussüsteemis midagi ümber korraldamata rahaeraldasi lihtsalt suurendades saavutame ka õpetuse kvaliteedi paranemise? Kahtlen selles. Me seisame vastamisi riiklike õppeasutuste korporatsiooniga, kelle jaoks nende ülalpidamine küsimus ongi haridusstrateegia.

Reformierakonnal on valmimas oma hariduskorralduse parandamise kava. Meie lähtepunktiks on õppija ja tema soov õppida. Kõik õppida soovijad peavad seda saama. Riigi ülesanne on luua tingimused, et õppeasutused saaksid ajaga kaasas käia.

Kesk- ja kõrgharidus on vabatahtlik. Kesk- ja kõrgemad õppeasutused tuleks ümber korraldada eraõiguslikeks juriidilisteks isikuteks, mis hakkavad kuuluma eraomanikele või mitmesugustele sihtasutustele. Võimalikud on harvad erijuhtumid, kui kool kuulub riigile või omavalitsusele.

Õppeasutusele tuleb õppimise eest maksta. Teenuse hind kujuneb

õpetamisteenust pakkuval turul. Maksta võib õppija ise, seda võib teha kolmas sektor, seda võivad teha sponsorid. Tähtis on, et maksmine kulgeb õppija kaudu.

Riigipoolne hariduse rahastamine peab kindlasti jääma. Selleks võib luua hariduse finantseerimise sihtasutuse (näiteks Tartus), mis maksab õppijale kinni kõik või osa kulutustest, olenemata sellest, millises õppeasutuses keegi õpib. Osa rahast läheb otsetoetusteks, osa õppelaenu intresside katmiseks jne.

Eraalgatuse viimine haridussüsteemi lubab lahendada ka õpetajate palgaküsimuse. Juba täna on erakõrgkoolid valmis maksma õppejõududele soliidset palka. Siis muutub hea õpetaja amet ühiskonnas rahaliselt prestiižikaks ja väärtustab veel ühe haritlasameti.

Alles ulatuslike ümberkorralduste järel saame öelda, kui suured on kulutused haridusele – kas need on 6, 7 või 8 protsenti sisemajanduse kogutoodangust.

Haridus vajab tõsiseid ümberkorraldusi. Keegi peab lõpuks tunnistama, et need ümberkorraldused sisaldavad parasjagu valusaid valikuid. Kuid kui meil on soov luua süsteem, mis tagab rahvale paindlikult võimaluse pidevalt õppides ajaga kaasas käia, siis tuleb need otsused teha.